

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (BAİBÜEFD)

Bolu Abant İzzet Baysal University
Journal of Faculty of Education

2022, 22(3), 1257 – 1274. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2022.-1098954>

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi Sürecine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi *

Examination of Special Education Teachers' Views on the Education Process of Children with Intellectual Disabilities

Davut Açar¹, Yusuf Dilbilir², Cumhuri Demiralp³

Geliş Tarihi (Received): 05.04.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 07.07.2022

Yayın Tarihi (Published): 30.09.2022

Öz: Özel eğitim süreci; başta özel eğitim öğretmeni olmak üzere, aile, okul idaresi, sınıf ortamı, kullanılan yöntem ve teknikler, materyal, toplumun katkısı, hukuk kuralları gibi birçok boyutu içine alan geniş bir süreçtir. Bahsi geçen etkenler ile ilgili eksiklerin belirlenmesi ve bu etkenlerin mümkün oldukça iyileştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması dolaylı olarak özel eğitim sürecine de olumlu etki edecektir. Özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine dayanarak, zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitim ve öğretimleri süreci hakkındaki önemli faktörleri belirlemek ve bu sürecin öğretmene olan etkisini incelemek çalışmanın hedefi olarak belirlenmiştir. Özel eğitim öğretmenlerinin bu süreçle ilgili görüşleri, sorun yaşadıkları alanlar ve sürecin kendilerine etkilerinin tespiti araştırmanın önemi olarak görülmektedir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 47 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formunda bulunan her bir soru ayrı bir kategori olarak ele alınmış ve öğretmen cevapları incelenerek cevaplar temalara ayrılmıştır. Verilerin analizi içerik analizi yöntemi ile yapılmıştır. Ailenin rolü ile ilgili kategoride; büyük oranda iş birliği, bilinç (farkındalık), iletişim ve sorumluluk temalarına; eğitimde dikkat edilmesi gereken konular kategorisinde, yöntem ve teknik, beceri öğretimi ve iş birliği temalarına; sık karşılaşılan sorunlar kategorisinde toplumdaki farkındalığın az olması, sağlık kuruluşları ve personel eksikliği ile aile ve özel eğitim kurumlarının sorumsuzluğu temalarına ve son olarak sürecin öğretmene etkisi kategorisinde çoğunlukla mesleki yeterlilik temasına vurgu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim öğretmeni, Zihinsel yetersizlik, Özel eğitim. Fenomenolojik çalışma

&

Abstract: Special education process is a wide process that includes many dimensions such as family, school administration, classroom environment, methods and techniques used, material, the contribution of society, and legal rules, especially for the special education teacher. Determining the deficiencies related to the aforementioned factors and conducting research to improve these factors as much as possible will indirectly have a positive effect on the special education process. Based on the opinions of special education teachers, the aim of the study is to determine the important factors in the education and training process of children with intellectual disabilities and examine the effect of this process on the teacher. The importance of the research is the opinions of special education teachers about this process, the areas where they have problems, and the determination of the effects of the process. Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in the study. The study group of the study consists of 47 special education teachers. In the study, data were collected by using semi-structured interview forms. Each question in the interview form was treated as a separate category, the teacher answers were examined, and the answers were divided into themes. The analysis of the data was performed by content analysis method. In the category related to the role of the family; while emphasizing the themes of cooperation, awareness, communication, and responsibility; In the category of issues to be considered in education, emphasis was placed on the themes of method and technique, skill teaching, and cooperation. In the category of the common problem, the themes of low awareness in society, lack of health institutions and staff, and irresponsibility of family and private education institutions were included and finally, in the category of the effect of the process on teachers, the theme of professional competence was mostly emphasized.

Keywords: Special education teacher, Intellectual disability, Special education, Phenomenological study

Atıf/Cite as: Açar, D., Dilbilir, Y., & Demiralp, C. (2022). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Zihinsel Yetersizliği Olan Çocukların Eğitimi Sürecine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 22(3), 1257-1274. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2022.-1098954>

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/aibuefd>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University– Bolu

* Bu çalışmanın bir kısmı 2021 yılında Uluslararası Bilimsel Gelişmeler Kongresinde özet bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Öğr. Gör. Davut AÇAR, Hakkari Üniversitesi., Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, davudacarr@gmail.com , 0000-0003-4877-9036

² Sorumlu Yazar: Öğr. Gör. Yusuf DİLBİLİR, Hakkari Üniversitesi, Tıbbi Hizmetler ve Teknikler Bölüm, yusufdilbilir@gmail.com, 0000-0002-4569-251X

³ Öğr. Gör. Cumhuri DEMİRALP, Hakkari Üni., Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, cumhurdemiralp@hakkari.edu.tr , 0000-0001-7138-2964

1. GİRİŞ

Biyopsikososyal bir canlı olan her insanın yaşamdaki gelişim seyri her zaman normal olmayabilir. Dolayısıyla bireyler, gelişim alanlarından olan bilişsel, fiziksel, sosyal-duygusal, dilsel vb. alanlarda gelişimsel olarak farklılık gösterebilmektedirler. Birey, sahip olduğu bu farklılıklar bakımından belirli sınırlar içerisinde olduğu zaman genel eğitim hizmetlerinden yararlanırken, bireyin sahip olduğu bu farklılıklar büyük oranda olup normal gelişim seyrinin dışında kaldığında ise özel eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır (Özsoy vd., 1996).

Özel eğitiminin tarihsel süreci ele alındığında, Rönesans dönemi ile birlikte dünyada hümanistik felsefe akımının etkileri görülmeye başlanmış ve yaşanan bu etkinin, yetersizliği olan bireylerin sosyal yaşamlarını da desteklemeye yönelik toplumda cesaret oluşturduğu söylenebilir (Kara, 2017). Sonraki dönemlerde toplumsal olarak yaşanan Fransız devrimi gibi modernleşme süreçleri sonucunda birçok araştırmacı, çalışmalar yaparak alana katkı sağlamıştır (Çetinkaya, 2010; akt. Kara, 2017). Zihinsel yetersizliği olan bireylere ilişkin eğitsel korunma ve mesleki eğitim programları gibi somut hizmetlerin zirveye çıktığı dönem ise yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonraya tekabül eder (Çetinkaya, 2010). Türkiye’de ise 1950 yılı özel eğitim hizmetleri bağlamında kritik bir dönem olarak kabul görmektedir. Çünkü özel eğitim hizmetleri 5822 sayılı kanun ile 1951 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanıp örgün eğitimde yer almaya başlamıştır (Çıkılı,1996; akt. Ceyhun, 2009).

Geçmişten bu yana toplumda oluşturulan normlar ve düzenlemeler genel anlamda normal gelişim gösteren kişiler düşünülerek oluşturulmuştur. Ancak zamanla normal gelişim göstermeyen veya akranlarına göre daha az gelişim gösterenlerin bu planlamanın dışında kaldıkları tespit edilmiştir. Bu anlamda dezavantajlı kişilerin de yaşam alanlarından, sosyal ortamlardan ve toplumdaki diğer oluşumlardan faydalanmaları için farklı planlamaların ve düzenlemelerin yapılması ihtiyacı doğmuştur. Nihayetinde “Özel Eğitim” süreci ortaya çıkmıştır (Burton & Phipps, 2009). Özel eğitim; akranlarına göre farklı özelliklere sahip olan ve farklı düzeyde gelişim gösteren kişilere yönelik, normal gelişim gösterenler gibi en yüksek seviyede bağımsız davranmaları için verilen eğitimidir. Bu eğitim sürecinde bireylerin farklılıkları temel alınarak her bireye özgü bireysel eğitim planı oluşturulmaktadır (Toydemir, 2019). Ayrıca özel eğitim; bireylerdeki yetersiz olan durumların birer engele dönüşmesini önlemeyi hedeflemektedir. Bununla beraber özel eğitim, yetersizlik engele dönüşmüş olsa bile, bireyin topluma uyumunu kolaylaştırmak adına onu özerk kılma noktasındaki destek eğitim sürecidir (Ataman, 2011).

Herkesin eğitimden faydalanması bir hak olduğu gibi eğitim sürecinde her bireyin eşit fırsatlara sahip olması da bir haktır. Bu manada yetersiz olan veya engeli olanların da eşit fırsatlı eğitimden yararlanmasını sağlamak, özel eğitimin en önemli ayağıdır. Ayrıca özel eğitim, bireyi daha üretken ve bağımsız kılmaktadır (Toydemir & Efiltili, 2019). Dolayısıyla özel eğitim, normal bireylere oranla; psikomotor, zihinsel, iletişimsel, sosyal ve duygusal alanlarda yetersiz gelişim gösteren kişilere, özel eğitim öğretmenleri ve personelleri tarafından farklı yöntem ve tekniklerle özel bir ortamda kişiye özgü bireysel planlama ile destek vermektir (Baykoç, 2012). Özel eğitim öğretmenleri veya personelleri, özel eğitime gereksinim duyan bireylerin bağımsız yaşam becerilerini en yüksek noktaya ulaştırabilmeleri adına, bu bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim programları veya farklı planlar hazırlayarak destek veren kişilerdir. Destek verilen ve özel eğitime dahil olan alanların; zihinsel, görsel, ortopedik, işitsel, öğrenme güçlüğü, otizm ve down (up) sendromu vb. olduğu bilinmektedir (Cavkaytar & Diken 2012).

Özel eğitim alanlarından olan zihinsel yetersizlik; bilişsel düzeyde bireyin yetersiz gelişim gösterdiğini ifade etmektedir (Özdemir, 2005). Bu durum bazen zihinsel yetersizliği olan bireyde kalıcı hasarlar da bırakabilmektedir. Bireylerin zihinsel yetersizliği sadece kendilerini değil ailelerini de çeşitli durumlardan etkilemektedir. Bu bireylerin aileleri ekonomik, sosyal, psikolojik, davranışsal olarak bu süreçten etkilenmektedir. Bu süreç bazen sürekli olarak bir gözlem-kontrol gerektirirken bazen de tedaviyi içeren bir durum olabilmektedir (Çavuşoğlu vd., 2013; Çelik, 2016). Bu noktada ailenin bu süreçten ne denli etkilendiğini görmek mümkündür.

Zihinsel yetersizlik tarif edilirken tarihsel dönem içinde farklı tanımlamaları içerdiği görülmektedir. Bu tanımlardan bazıları; bireysel farklılığa sahip olan çocuk, anormal çocuk, engelli çocuk gibi tanımlardır. Güncel literatürde ise özel gereksinimi olan birey denildiği görülmektedir (Cavkaytar vd., 2014; Doğru vd., 2015). Zihinsel yetersizliğin sınıflandırılmasında Dünya Sağlık Örgütü (WHO); psikolojik testlere göre IQ'su 52-69 arası olan hafif düzeyde zihinsel yetersiz; 36-51 arası olan orta düzeyde zihinsel yetersiz; 20-35 arası olan ağır düzeyde yetersiz ve IQ'su 20'den küçük olan bireyleri ise derin düzeyde yetersiz olarak tanımlamaktadır (WHO, 2010). Bu sınıflandırma; kişinin seviyesine göre eğitim ve öğretiminin planlanmasında ve toplum ile uyumunun en üst düzeyde sağlanmasında yol gösterici olmaktadır (Özdemir, 2005).

Türkiye' de özel eğitim hizmetlerinin genel eğitime oranla yeni olması, özel eğitime gereksinim duyan bireylerin farklı olması, toplumda yetersizliği olan bireylere ilişkin görüş ve tutumların farklılığı, genel anlamda sosyoekonomik durumların sınırlılığı, yeterli ve donanımlı uzmanların olmayışı gibi durumlar, alandaki eğitimde birçok probleme zemin oluşturmaktadır (Karasu vd., 2014). Var olan problemlerin belirlenmesi ve çözümü adına farklı çalışmalar yapılmıştır. Literatür incelendiğinde; Karasu ve Mutlu (2014) tarafından yapılan 'Öğretmenlerin perspektifinden özel eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: Muş il örneği', Altınkurt (2008) tarafından araştırılan 'Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri', Eldeniz-Çetin ve Şen (2017) tarafından araştırılan 'Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin sorunlarının belirlenmesi' ve Korucu (2005) tarafından yapılan 'Türkiye'de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından.' gibi çalışmalar ile özel eğitimdeki problemlerin farklı açılardan ele alındığı görülmektedir.

Bu bağlamda ilgili bu çalışmada, eğitim kalitesinin artırılması ve var olan koşul ve ölçütlerin hedefe yönelik iyileştirilmesi için öğretmenlerin, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimi sürecindeki ihtiyaçlarının belirlenmesi ve sürece ilişkin problemlerin ortaya çıkarılması gibi etkenlere ilişkin görüşleri alınarak zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitimindeki durum tespiti yapılmaya çalışılıp literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir.

1.1. Araştırmanın önemi

Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler için sunulan eğitim ve öğretim programlarının yapıtaşlarından biri de özel eğitim öğretmenleridir. Özel eğitim öğretmenlerinin; rehberlik ve araştırma merkezleri, resmi-özel eğitim kurumları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri gibi kurumlarda görev yapmaları ve kaynaştırma eğitimi ile bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlama (BEP) gibi süreçlerde etkin olarak yer almaları, onları özel eğitim sürecindeki en önemli paydaşlardan biri olarak konumlandırır. Bu bakımdan sürecin genelinde aktif rol oynayan özel eğitim öğretmenlerinin, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimi sürecine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi, eğitimin niteliğini etkileyecek kadar stratejik bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın önemini ve özgünlüğünü artırmak adına ulaşılan örneklem sayısı, yapılan benzer çalışmalara oranla yaklaşık iki kat fazla olacak şekilde belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın amacı

Bu çalışma, zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitim-öğretimi sürecinde önemli paydaşlardan olan özel eğitim öğretmenlerinin, ilgili sürece ilişkin görüşlerini objektif olarak incelemeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla araştırmanın amacı özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerine dayanarak, zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitim ve öğretileri süreci hakkındaki önemli faktörleri belirlemek ve bu sürecin öğretmene olan etkisini incelemektir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın modeli

Bu araştırmanın amacına uygun olacak şekilde nitel araştırma desenlerinden olan fenomenoloji kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde, olaylar ve algılar doğal ortamında, bütüncül ve gerçekçi olacak biçimde ortaya konmaya çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2018). Fenomenolojik çalışmada, bireylerin yaşadıkları şeyleri nasıl deneyimlediklerine odaklanılır (Creswell & Poth 2016; Patton, 1990). Bu çalışmalar bireylerin; bir olgu, olay veya durum gibi deneyimlerini betimler (Polkinghorne, 1989). Fenomenolojik araştırmaların amacı, ele alınan/incelenen sosyal sürecin/olgunun ne anlama geldiğini, nasıl olduğunu ve deneyimleyenler arasında hangi ortak anlamlara geldiğini anlamaya çalışmaktır (Bogdan & Biklen, 2007). Yapılan bu çalışmada da farklı kıdem, cinsiyet ve yaşlarda olan toplam 47 özel eğitim öğretmeninin zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimleri sürecinde deneyimlediklerine ilişkin görüşleri ortak temalar altında kategorize edilmeye çalışılmıştır.

2.2. Araştırmanın çalışma grubu

Araştırmanın evrenini Hakkari il merkez ve ilçelerinde bulunan özel eğitim öğretmenleri oluşturmaktadır. Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan güncel verilere göre Hakkari il genelinde toplam 196 özel eğitim öğretmeni görev yapmaktadır. Olgubilim (fenomenolojik) çalışmalarda araştırmacı, çalışmanın amacına yönelik örneklemini belirlerken, bir olgu veya olayı deneyimlemiş olan kişilere ihtiyaç duyar (Rubin & Babbie, 2016). Bu bakımdan çalışmanın amacına hizmet etmesi ve objektifliği sağlaması adına araştırmanın çalışma grubunu oluşturan örnekleme belirlemede, amaçlı rasgele örneklem tercih edilmiştir. Amaçlı rasgele örneklem, rasgele belirlenen örnekleme yöntemine oranla daha zengin verilere ulaşma ve araştırmanın inanılabilirliğini artırma noktasında tercih edilir (Flick, 2014). Bu bakımdan araştırmada 61 özel eğitim öğretmenine ulaşılmıştır.

Rolfe (2006)' a göre fenomenolojik araştırmalarda örnekleme oluşturan katılımcıların çalışmanın amacı doğrultusunda, olguları/olayları tecrübe etmiş kişilerden olması dolayısıyla dar aralıktan belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple örneklem sayısının fazla olmasının, verilerin özenli şekilde incelenmesini ve çalışmanın amacı çerçevesinde kalmasını zorlaştıracacağı düşünülmektedir (McNabb, 2015).

Literatürde, örnekleme oluşturan öğelerin 5-25 arasında değişebileceği öngörülmektedir (Neuman, 2014; Patton, 2005). Ayrıca derinlemesine yapılan görüşmelerde, takriben 30 kişinin yeterli olabileceği görüşü de literatürde yer almaktadır (Holloway & Wheeler, 1996; Onwuegbuzie & Leech, 2007). Bu bağlamda çalışmada ulaşılan katılımcıların (n:61) evreni temsil edebileceği düşünülmüştür. Verilerin toplanmasından sonra uzman görüşleri çerçevesinde değerlendirilen öğretmen sayısı 47 olarak belirlenmiştir. Değerlendirmeye alınan öğretmenlere ait bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1.

Özel Eğitim Öğretmenlerine Ait Demografik Veriler.

		Frekans (f)	Yüzde (%)
Yaş	20-24	20	%42,6
	25-29	18	%38,3
	30-34	9	%19,1
Cinsiyet	Erkek	25	%53,2
	Kadın	22	%46,8
Kıdem	0-5 Yıl	32	%68,1
	5-10 Yıl	15	%31,9

2.3. Veri toplama araçları ve süreci

Nitel araştırmalarda en sık kullanılan görüşme yöntemlerinden biri yarı yapılandırılmış görüşme formudur (Yıldırım & Şimşek, 2018). Araştırmacılar tarafından yapılan detaylı literatür taraması sonucunda araştırma amacına uygun biçimde yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Hazırlanan bu görüşme formunda özel eğitim öğretmenlerine yönelik, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerinin eğitim sürecine ilişkin; ailenin rolü/önemi, üzerinde durulması gereken konular, sık karşılaştıkları sorunlar ve kişisel olarak zorlandıkları hususlara ilişkin görüşlerini tespit edecek şekilde dört soruluk form hazırlanmıştır.

Araştırmacılar tarafından katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde veriler toplanmıştır. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olduğu için, Hakkari Üniversitesi çocuk gelişimi programında öğrenim görmekte olan öğrenciler, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen özel eğitim öğretmenlerinin tespitinde yardımcı olmuşlardır. Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler takriben bir aylık süreci kapsamaktadır.

Krefting (1991)' e göre nicel araştırmalarda verilen geçerlik ve güvenilirlik ifadelerinin yerine, nitel araştırmalarda sonuçların doğruluğunun belirtilerinden olan 'inanılabilirlik' ifadesinin kullanılması gerekmektedir. Guba ve Lincoln nitel araştırmalarda inandırıcılığı ön planda tutmuş olup inanılabilirlik kriteri, bu konuda hazırladıkları kriterlerden bir tanesidir (Whittemore vd., 2001). İnanılabilirliği artırmanın önemli etkenlerinden biri de uzman incelemesidir (Guba & Lincoln, 1982; akt: Başkale, 2016). Bu bakımdan hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunun iç geçerliliğinin sağlanması amacıyla görüşme formu, alanında uzman 3 akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar tarafından yapılan dönütler ışığında hazırlanan görüşme formunun çalışmanın amacına uygun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca amaçlı rasgele örnekleme sonucu ilk olarak ulaşılan 61 katılımcıdan elde edilen veriler de uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar, görüşme maddelerine verdikleri cevapların yapılan çalışmanın amacına hizmet etmediği gerekçesiyle 14 katılımcıya ait verilerin çalışmadan çıkarılması gerektiği önerisinde bulunmuşlardır. Araştırmacılar uzmanların verdikleri bu öneriyi dikkate alarak 14 katılımcıya ait bilgileri çıkarmışlardır.

2.4. Verilerin analizi

Nitel araştırmaların önemli adımlarından biri de veri analiz aşamasıdır (Flick, 2013). Veri analizi süreci, elde edilen verileri tanımlama, sınıflandırma ve kavramların birbirleri ile ilişkilerini belirlemeyi kapsamaktadır (Maxwell, 2013). Araştırmacı verilerin analizi sürecinde somut veriler ile soyut kavramlar, tanımlamalar ve yorumlamalar arasında tümevarımsal ve tümdengelimsel akıl yürütmeleri birlikte kullanır (Merriam, 2009). Süreç sonundaki anlamlar ve elde edilen bakış açıları bulguları oluşturur.

Bu çalışmada nitel verilerin analizinde, literatürde takip edilen ortak yöntemlerden olan deşifre, kodlama, araştırmacı günlüğü yazımı ve kategori oluşturma süreçleri baz alınarak süreç yürütülmüştür. Dolayısıyla, öncelikle her bir katılımcıya ait görüşme metne dönüştürülmek suretiyle deşifre yapılmıştır. Sonrasında katılımcılara ait veriler anlamlı parçalara ayrıştırılmış ve anlam bütünlüğü korunacak şekilde kodlama yapılmıştır. Bu noktada veriler, katılımcıların ifadeleri hiç değiştirilmeden koda ilişkin etiketleme yapmak üzere tablolara aktarılmıştır. Araştırma öncesinde kodlama hazırlanmamış olup katılımcıların cevapları doğrultusunda kodlamaya gidilmiştir. Sonraki aşamada, ham (somut) veri ve teorik (daha soyut) düşünceler arasında bağlantı kurmaya yardımcı olan araştırmacı günlüğü (Charmaz, 2006) yazımı aşamasında araştırmacılar tarafından önceden alınan notlar ile kodlamalar arasında derinlemesine okumalar gerçekleştirilmiştir. Son olarak araştırma sorularına verilen cevaplardan ortaya çıkan örüntüler birleştirilmiş ve ortak temalar oluşturulmak suretiyle kategoriler oluşturulmuştur.

2.5. Araştırmanın etik izni

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel

Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hakkari Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 07.02.2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2022/13

3. BULGULAR

Bu noktada araştırmada kullanılan görüşme formundaki her bir soru için katılımcıların cevapları doğrultusunda oluşturulan ortak temalara ilişkin bilgiler verilmiştir.

1- “Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitim süreçlerinde ailenin rolü/önemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna özel eğitim öğretmenleri tarafından verilen cevapların içerik analizine ait bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Ailenin Rolü İle İlgili Görüşlerinin Temaları

Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
İş birliği	16	%25.80
Bilinç (Farkındalık)	14	%22.58
İletişim	10	%16.12
Sorumluluk	10	%16.12
Kaliteli Zaman	5	%8.06
Aktif Katılım	5	%8.06
Sabır	1	%1.61
Çocuğu birey olarak kabul etme	1	%1.61
Toplam	62	%100

Tablo 2’de görüldüğü gibi, özel eğitim öğretmenlerinin, ailenin rolü ile ilgili kategoride; büyük oranda iş birliği, bilinç (farkındalık), iletişim ve sorumluluk temalarında görüş bildirdikleri görülmüştür. Diğer yandan öğretmenler; sabır ve çocuğu birey olarak kabul etme temalarında ise daha az görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin temalarla ilgili ifadelerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

-‘Öğretmen ile veli arasındaki iletişim ve işbirliği kuvvetli olmalıdır. Ailelerin kendi çocuklarıyla ilgili sürece katılmaları ve bu süreçte sorumluluk almaları gerekir.’(Ö5). Öğretmen bu görüşüyle; iş birliği, iletişim ve sorumluluk temalarına vurgu yapmıştır.

-‘Çocuğun yaşamında önemli bir yere sahip olan ailenin, çocuğun eğitiminde aktif rol alması gerekmektedir. Ailenin gerekli farkındalıkları kazanması adına çeşitli eğitimlere katılması gerekmektedir. Ayrıca ailenin iş birliğine yatkın olması beklediğimiz bir durumdur.’(Ö7). Öğretmen bu görüşüyle; iş birliği, farkındalık ve aktif katılım temalarına vurgu yapmıştır.

-‘Ailelerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmesi gerekmektedir. Ailenin gereken sorumluluğu alması ve eğer iyi durumda değilse psikolojik destek almaya da açık kapı bırakmaları gerekmektedir.’(Ö25). Öğretmen bu görüşü ile; sorumluluk, kaliteli zaman ve bilinç temalarına vurgu yapmaktadır.

-‘Ailenin işbirliği ve aktif katılımı özel eğitim faaliyetlerinin daha verimli ve kalıcı olması açısından hayati önem taşımaktadır.’(Ö13). Öğretmen bu görüşü ile iş birliği ve aktif katılım temalarına vurgu yapmaktadır.

2- "Sizce zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitimi sürecinde üzerinde durulması gereken konular nelerdir?" Sorusuna özel eğitim öğretmenleri tarafından verilen cevapların içerik analizine ait bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin, Eğitimde Dikkat Edilmesi Gerekenler ile İlgili Görüşlerinin Temaları

Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yöntem ve Teknik	14	%25.92
Beceri Öğretimi	10	%18.51
İş birliği	9	%16.66
Eğitim Ortamı ve Materyal	5	%9.25
İletişim	5	%9.25
Uyum Sağlama (Sınıf, Akran vb.)	3	%5.55
Personel Desteği	3	%5.55
Şefkat (İlgi)	3	%5.55
Akran Desteği	2	%3.70
Toplam	54	%100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, özel eğitim öğretmenlerinin, eğitimde dikkat edilmesi gereken konular kategorisinde; büyük çoğunlukla yöntem ve teknik, beceri öğretimi ve iş birliği temalarına vurgu yaptıkları görülmektedir. En az olarak ise akran desteği temasına vurgu yaptıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin temalarla ilgili ifadelerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

'Yanlızsız öğretim gibi beceri ve kavramları en iyi şekilde öğrenmelerini sağlayan yöntemlere yer verilmelidir.'(Ö3). Öğretmen bu görüşüyle, yöntem ve teknik temasına vurgu yapmıştır.

'Öğretmenin öğrenci ile, göz kontağı kurma, ismiyle seslenme, ilgi gösterme gibi iletişim destekli hareketlerde bulunması eğitimine katkı sağlayacaktır.'(Ö45). Öğretmen bu görüşüyle, iletişim ve ilgi temalarına vurgu yapmaktadır.

'Gerektiği zaman, özellikle kaynaştırma öğrenciler için, akran desteğine başvurulabilir. Diğer branşlardaki öğretmenlerle iş birliğinin önemi de büyüktür. Ayrıca özel durumlarda yardımcı personellerden destek alınmalıdır.'(Ö32). Öğretmen bu görüşüyle, akran desteği, iş birliği ve personel desteği temalarına vurgu yapmıştır.

'Özel gereksinimli öğrencinin eğitimine katkı sağlaması için, uygun eğitim ortamına ve yeteri miktarda materyale ihtiyaç vardır. Bu konuda öğretmenin uygun yöntemlere başvurması önemlidir.'(Ö1). Öğretmenin, bu görüşüyle, eğitim ortamı ve materyal, yöntem ve teknikler temalarına vurgu yaptığı görülmektedir.

'Hem disiplinler arası hem de aile – eğitimci arasında etkili iletişimin sağlanması gerekmektedir.'(Ö11). Öğretmen bu görüşü ile iletişim temasına vurgu yapmıştır.

3- "Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitim sürecinde en çok karşılaşılan sorunlar nelerdir?" Sorusuna özel eğitim öğretmenleri tarafından verilen cevapların içerik analizine ait bulgular Tablo 4'te verilmiştir

Tablo 4.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin, Sık Karşılaşılan Sorunlar İle İlgili Görüşlerinin Temaları

Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Toplumdaki Farkındalığın Az Olması	12	%22.64
Sağlık Kuruluşları ve Personel Eksikliği	11	%20.75
Aile ve Özel Eğitim Kurumlarının Sorumsuzluğu	11	%20.75

Tablo 4. Devamı

Özel Eğitim Öğretmenlerinin, Sık Karşılaşılan Sorunlar İle İlgili Görüşlerinin Temaları

Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erken Tanılamada Yaşanan Sorunlar	4	%7.54
Sosyo -Ekonomik Sorunlar	3	%5.66
Pekiştirememe	3	%5.66
Sınıf Mevcudunun Fazla Oluşu	2	%3.77
Haklarını Elde Edememe	2	%3.77
İfade Edici Dil Problemi	2	%3.77
Sosyal Uyum	1	%1.88
Batıl İnanç	1	%1.88
Zaman Yetersizliği	1	%1.88
Toplam	53	%100

Tablo 4'te görüldüğü gibi, özel eğitim öğretmenlerinin, sık karşılaşılan sorunlar kategorisinde, çoğunlukla toplumdaki farkındalığın az olması, sağlık kuruluşları ve personel eksikliği ile aile ve özel eğitim kurumlarının sorumsuzluğu temalarına vurgu yaptıkları görülmektedir. Ayrıca en az ve eşit sayıda vurgu yaptıkları temalar ise; zaman yetersizliği, batıl inanç ve sosyal uyumdur.

Öğretmenlerin temalarla ilgili ifadelerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

-‘Çocuğun toplum içinde etiketlenmesi ve çocuğun dışlanması çocuğa ciddi zararlar vermektedir.’(Ö26). Öğretmen bu görüşüyle, toplum bilinçsizliği temasına vurgu yapmaktadır.

-‘Sağlık kuruluşlarının zihinsel engelli bireye uygun ve yeterli donanımda olmaması, bu çocukların konuşmada kendilerini ifade etmede yaşadıkları güçlükler.’(Ö40). Öğretmenin bu görüşüyle, sağlık kuruluşları ve personel eksikliği ile ifade edici dil problemi temalarına vurgu yaptığı görülmektedir.

-‘Temel sorunlardan bahsedecek olursak; ailelerinin sorumsuzluğu, zamanın kısıtlı olması, ailelerin çocuğun yetersizliğine batıl inançlarla yaklaşması diyebiliriz.’(Ö42). Öğretmen bu görüşüyle, ailenin sorumsuzluğu, zaman yetersizliği ve batıl inanç temalarına vurgu yapmıştır.

-‘Öğrencilere uygulanan yanlış tanı ölçekleri ve yetersiz değerlendirme koşulları (Ortam, yöntem, değerlendirme yapan kişinin mesleki yetersizliği vb.)’(Ö36). Öğretmen bu görüşüyle, erken tanılamada yaşanan sorunlar temasına vurgu yapmaktadır.

4- “Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin eğitimi sırasında kişisel olarak zorlandığınız hususlar nelerdir?” Sorusuna özel eğitim öğretmenleri tarafından verilen cevapların içerik analizine ait bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin, Sürecin Öğretmene Etkisi ile İlgili Görüşlerinin Temaları

Temalar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Mesleki Yeterlilik	21	%53.84
Sabırsızlık	5	%12.82
Mutluluk	5	%12.82
Mesleki Doyum	3	%7.69
Merhamet	3	%7.69
Özel Hayata Zaman Ayıramama	2	%5.13
Toplam	39	%100

Tablo 5'te görüldüğü gibi, özel eğitim öğretmenlerinin, sürecin öğretmene etkisi kategorisinde çoğunlukla mesleki yeterlilik temasına vurgu yaptıkları görülmektedir. En az olarak da mesleki doyum, merhamet ve özel hayata zaman ayıramama temalarına vurgu yaptıkları görülmüştür.

Öğretmenlerin temalarla ilgili ifadelerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

-‘Eğitim sürecinde sabrımı zorlayan çok olayla karşılaşıyorum ve bu da beni sabırsız bir öğretmen haline getirebilmektedir.’(Ö7). Öğretmen bu görüşüyle, sabırsızlık temasına vurgu yapmaktadır.

-‘Öğretmenliğe başladığımdan beri, farklı özellikler barındıran zihinsel gereksinimli çocuklarla çalışmam, benim mesleki yeterliliğime katkıda bulundu.’(Ö19). Öğretmen bu görüşüyle mesleki yeterlilik temasına vurgu yapmıştır.

-‘Özel eğitim öğretmenliği çok kutsal bir görev. Hitap ettiğimiz öğrenci kitlesi çok farklı ve özeldir. Dolayısıyla öğretmenliğin bana vermiş olduğu hissiyat ta çok farklı. Bir öğrenciye renkleri öğretmek bile beni inanılmaz gururlandırıyor. Onların bir şeyleri becerebilecek duruma gelmesi beni çok mutlu ediyor.’ (Ö33). Öğretmen bu görüşüyle, mesleki doyum temalarına vurgu yapmıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, özel eğitim öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimleri sürecine ait görüşleri incelenmiştir. Araştırmada 2021-2022 eğitim öğretim yılında eğitim kurumlarında görev yapmakta olan 47 özel eğitim öğretmenine ulaşılmıştır. Buna göre;

- Özel eğitim öğretmenlerinin ‘Ailenin Rolü’ ile ilgili görüşlerine bakıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Aileler, çocuklarını güdülemede ve okulda öğrendiklerini dışarıda uygulamaları için fırsat oluşturmada aktif role sahiptirler (Danielson, 2002). Öğretmen görüşleri, ailelerin zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitimleri süresinde, en çok iş birliği, bilinç (farkındalık), iletişim ve sorumluluk temaları üzerine yoğunlaşmıştır. İş birliği, ortak hedeflere ulaşma doğrultusunda en az iki paydaşın gönüllü olarak ortak kararlar alma biçimidir (Cook & Friend, 1991). Aileler ve öğretmenler arasında kurulan iletişim ve iş birliği neticesinde farklı niteliklere sahip olan öğrencilerin başarıları artmakta (Goddard vd., 2007), öğrencilerin olumsuz davranışları azalmakta (Thousand vd., 2006) ve öğrencilerin sosyal becerileri artmaktadır (Walther–Thomas, 1997). Ceylan ve Yıkımsı (2017) öğretmenlerin; yöneticilerle, aile ve rehberlik servisi ile iş birliğinin öğrencilere olan olumlu etkilerinin yadsınamaz olduğunu belirtmişlerdir. Özsoy (2019) yaptığı çalışmada, özel eğitim öğretmenlerinin ailelerden çok diğer öğretmenlerle iş birliği yapmayı tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca eğitim sürecinde paydaşlar arasında kurulacak olan etkili iş birliği, özel gereksinimli öğrenci için hazırlanacak olan planlamaları da olumlu etkileyerek, her çocuğun gelişim düzeyine uygun farklı öğretim metotlarının kullanılmasının önünü açabilmektedir (Solis vd., 2012 ve Friend vd., 2010). Alanyazına bakıldığında, gelişim geriliği olan çocukların ailelerine öğretim etkinlikleri öğretildiğinde, çocukların; kavram, davranış ve becerileri daha kolay öğrendiklerine dair çalışmaların olduğu görülmektedir (Heward & Wood 2006; Winton, 1986). Ailelerin, özel gereksinime ihtiyacı olan çocuklara yönelik eğitim programlarına katıldıkları zaman, çocuklarına öz bakım ve ev içi becerileri kazandırabilmeleri noktasında daha etkili olabildikleri görülmüştür. (Cavkaytar & Diken 2012). Karasu ve Mutlu (2014) tarafından yapılan başka bir çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin, özel eğitimde yaşanan sorunlara ilişkin ailelerin sorumluluk bilincinde olmadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Eldeniz-Çetin ve Şen (2017) tarafından yapılan çalışmada özel eğitim ve reabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin ailelere ilişkin sorun yaşadıkları alanları, iş birliği içerisinde olmamaları ve ilgisizlik olarak belirtilmiştir.

- Özel eğitim öğretmenlerinin ‘Eğitimde Dikkat Edilmesi Gerekenler’ ile ilgili görüşlerine bakıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Katılımcı öğretmen görüşlerinin kümelenme durumlarına bakıldığında diğer temalara kıyasla; eğitim sürecinde kullanılan yöntem ve teknikler, beceri öğretimi, iş birliği, eğitim ortamı ve materyal ile iletişim temalarında daha baskın olduğu görülmüştür. Özel eğitim öğretmenleri akademik olarak yeterli olsalar bile özel eğitim kurumlarındaki araç – gereç eksikliği süreci zorlaştırmaktadır (Billingsley ve Cross, 1991; Akçamete vd., 2001). Literatürde öğretmenlerin ortamdaki ve materyal eksikliğinden dolayı sorunlar yaşadıklarını belirten birçok çalışma mevcuttur (Sadioğlu vd., 2013). Vızlı (2005) özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitimde yaşadıkları sorunlardan birinin de materyal yetersizliği olduğunu belirtmektedir. Karasu ve Mutlu (2014) tarafından yapılan başka bir çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin, özel eğitimde yaşanan sorunlara ilişkin, materyal temininde ve kaynak kitaplara ulaşmada sorun yaşadıkları ifade edilmiştir. Literatür incelendiğinde Batu vd., (2006) ve Sucuoğlu & Kargın (2014)' ın yaptıkları çalışmalarda özel eğitimde iş birliğinin önemine vurgu yaptıkları görülmektedir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde yer alan tüm faktörlerin iş birliği içerisinde ve ekip çalışması yapılarak değerlendirilmesi gerektiği öne çıkmaktadır (Mertens & McLoughlin, 2004). Eğitim ortaklığı; öğretmen, aile ve okul idaresi arasındaki iletişimin açık ve saygı çerçevesinde olup ortak ilgi üzerine kurulmasına dayanır. Bu bakımdan eğitim ortaklığı, çocukların eğitim sürecinden en üst düzeyde verim elde edebilmesi adına önem teşkil etmektedir. (Driessen vd., 2005).

- Özel eğitim öğretmenlerinin 'Sık Karşılaşılan Sorunlar' ile ilgili görüşlerine bakıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmen görüşlerinin çoğunlukla; toplumdaki farkındalığın az olması, sağlık kuruluşları ve personel desteğinin eksik olması, aile ve özel eğitim kurumlarının sorumsuzluğu yönünde olduğu görülmektedir. Bireylerin yetersizliklerden kaynaklanan farklılıkları göz önüne alındığında toplumdaki diğer bireylerin, yetersizliği olan bireylere karşı olumsuz tutum sergileyebildikleri görülmüştür (Özyürek, 2010). Roush (1986) 'a göre bu durum çok dile getirilmese de bu olumsuz tutumların yaygınlığı bilinen bir olgudur. Ayrıca yapılan başka çalışmalar da sağlık ve eğitim alanında çalışan personellerin, yetersizliği olan bireylere yönelik var olan tutumlarının olumsuz yönde olduğuna dairdir (Au & Man, 2006; Sahin & Akyol, 2010). Billingsley ve Cross (1991) yaptıkları çalışmada özel eğitim kurumlarının azlığından dolayı özel eğitim öğretmenlerinin, sayıca çok olan öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermede zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Kurtulan (2007) özel eğitimde yaşanan sorunlardan biri olarak personel yetersizliğine değinmiştir. Demirtaş ve Arslan (2016) tarafından yapılan 'Özel eğitim okullarının yönetsel sorunları' başlıklı çalışmada, özel eğitim okullarında yaşanan personel ile ilgili sorunlarda; özel eğitim öğretmeni eksikliği ve yardımcı personel yetersizliğine dikkat çekilmiştir. Kocaman (2015) tarafından yapılan çalışmada ise özel eğitim okul yöneticileri tarafından, özel eğitimde personel sayısı ve niteliği bakımından olumsuzluklar olduğu dile getirilmiştir.

- Özel eğitim öğretmenlerinin 'Sürecin Öğretmene Etkisi' ile ilgili görüşlerine bakıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğretmenlerin, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin eğitimleri sürecinde, mesleki yeterlilik, sabırsızlık ve mutluluk noktasında daha çok görüş bildirdikleri görülmüştür. Bunun dışında özel hayata zaman ayıramama, mesleki doyum temalarında da görüş bildiren öğretmenler mevcuttur. Tümkeya' ya (2001) göre, öğretimde öğretmenlerde mesleki tükenmeye yol açan etmenlerin içinde, yönetimin destek vermemesi ve baskısı, bazı meslektaşların olumsuz tavır içinde olması, iş birliğinin eksikliği, kişi başına düşen işin fazlalığı bulunmaktadır. Diğer öğretmenlere oranla, öğrencileriyle doğrudan temasının fazla olması ve iş yoğunluğu temel alındığında, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişliğe daha yatkın olduğu bildirilmektedir (Girgin, 2010). Öğretmenin öğrencilere başarılı şekilde eğitim verebilmesi için onların ruhsal açıdan mutlu ve uyumlu olması ele alınması gereken önceliklerdendir (Girgin, 2010). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik yaşamaları; onların öğrencilerine, yöneticilerine, velilerine, isteklerine ve ideallerine olan ilgisini azaltmaya neden olabilmektedir (Lamude vd., 1992).

Yapılan çalışmanın örneklemini sadece Hakkari ilinde eğitim kurumlarında görev almakta olan özel eğitim öğretmenlerinin oluşturması çalışmanın sınırlılığı olarak görülmektedir. Bu alanda yapılacak çalışmalar

daha geniş örneklem ve farklı demografik değişkenler açısından ele alınabilir. Zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitim sürecine dahil olan aile, okul yönetimi, diğer branşlardaki öğretmenler, sağlık ekibi vb. eklenerek geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça/Reference

- Akçamete, G., Kaner, S., Sucuoğlu, B. (2001). *Öğretmenlerde tükenmişlik iş doyumunu ve kişilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Altınkurt, N. (2008). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül üniversitesi. İzmir
- Ataman, A. (2011). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık. (s. 19-74).
- Au, K. W. & Man, D. W. (2006). Attitudes toward people with disabilities: A comparison between health care Professional sand students. *International Journal of Rehabilitation Research*, 29(2), 155-160. doi:10.1097/01.mrr.0000210048.09668.ab
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*. 2016, 9 (1), 23-28.
- Batu, E. S., Kırcaali-İftar, G. & Uzuner, Y. (2006). The opinion sand suggestions of teachers who are working in a vocational school about inclusion. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*, 5(2), 33-50.
- Baykoç-Dönmez, N. (2012). *Üstün yetenekli çocuklar E. Nilgün METİN (Ed.) Özel Gereksinimli Çocuklar*. Ankara: Maya Akademi.
- Billingsley, B.S. & Cross, L.H. (1991). teachers' decisionsto transfer from special to general education. *The Journal of Special Education*, 24 (4), 496-511.
- Bogdan, R. & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to the oriesand method*. Boston, USA: Allyn& Bacon.
- Burton, P. & Phipps, S. (2009). Economiccosts of caring for children with disabilities in Canada. *Canadian Public Policy*, 35(3), 269-290.
- Cavkaytar, A. & Diken, İ. (2012). *Özel eğitim 1: Özel eğitim ve özel eğitim gerektirenler (1. baskı)*. Ankara: Vize Basın Yayın.
- Cavkaytar, A., Melekoğlu, M. & Yıldız, G. (2014). Geçmişten günümüze özel gereksinimli olma ve zihin yetersizliği: Dünya'da ve Türkiye'de kavramların evrimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 111-122.
- Ceyhun, A. T. (2009). *Zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerde iş stresi, algılanan sosyal destek ve iş doyumunu*. Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ceylan, F. & Yıkılmış, A. (2017). Kaynaştırma öğrencilerinin sergilediği problem davranışlara yönelik sınıf öğretmenlerinin uyguladıkları önleme ve müdahale stratejileri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 239-264.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory*. London, UK: SAGE Publications.
- Cook, L., & Friend, M. (1991). Principles for the practice of collaboration in schools. *Preventing School Failure*, 35(4), 6-9
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2016). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Sagepublications.
- Çavuşoğlu, H., Yenidoğan, N., & Bakımı, H. (2013). *Çocuk sağlığı hemşireliği*. Ankara: Sistem Ofset Yayınları. 22-36.
- Çelik, C. (2016). Zihinsel yetersizliği/zihinsel gelişme geriliği olan çocukların wechsler çocuklar için zekâ ölçeği-IV (WÇZÖ-IV) ile değerlendirilmesi. *Türkiye Klinikleri J Psychol-Special Topics*, 1(1), 28-35.
- Çetinkaya, Ç. (2010). 19. ve 20. Yüzyıllarda Aavrupa'da zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitimi tarihi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, s.51-62.
- Çıkılı, Y. (1996). *Özel eğitime muhtaç çocukların Türk milli eğitim sistemi içindeki yeri ve önemi*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Danielson, C. (2002). *Enhancing student achievement: A frame work fo rschool improvement*. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD), 1703 N. Beaugard Street, Alexandria, VA 22311

- Demirtaş, H., Arslan, M., & Güven, D. (2016). Özel Eğitim Okullarının Yönetimsel Sorunları/Administrative Problems of Special Education Schools. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(1).
- Doğru, S. Y., Özlü, Ö., Kançesme, C., & Doğru, S. (2015). Özel eğitim üzerine yapılan proje çalışmalarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Driessen, G., Smit, F., & Sleegers, P. (2005). Parental involvement and educational achievement. *British Educational Research Journal*, 31(4), 509-532.
- Eldeniz-Çetin, M. & Şen, S. G. (2017). Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Öğretmenlerin Sorunlarının Belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 59, 53-69. Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7133>
- Flick, U. (2013). *Mappingthefield*. In U. Flick (Ed.), *The SAGE handbook of qualitative data analysis* (pp. 3-18). Los Angeles, USA: Sage.
- Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research*. New York: Sage.
- Friend, M., Cook, L., Hurley Chamberlain, D. & Shamberger, C. (2010). Co-teaching: An illustration of the complexity of collaboration in special education. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 20(1), 9-27.
- Girgin G. (2010). Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9/32 (2010) 31-48. Kaynak: www.esosder.org.
- Goddard, Y. L., Goddard, R. D. & Tschannen-Moran, M. (2007). The oretical and empirical investigation of teacher collaboration for school improvement and student achievement in publicel ementary schools. *Teachers College Record*, 109(4), 877-896.
- Guba, E. G., & Lincoln, Y. S. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Ectj*, 30(4), 233-252.
- Heward, W. L. & Wood, C. L. (2006). *Exceptional children: An introduction to special education* (p. 672). Pearson Education/Merrill/Prentice Hall.
- Holloway, I. & Wheeler, S. (1996). *Qualitative research for nurses*. Oxford: Black well Science Ltd
- Kara, B. (2017). Dünyada ve Türkiye’de zihinsel engellilerde eğitim. *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 61, 277-288.
- Karasu, N., Aykut, Ç. & Yılmaz, B. (2014). Zihin Engelliler Öğretmenlerinin Hizmet içi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15/1, 41-53.
- Karasu, T. & Mutlu, Y. (2014). Öğretmenlerin perspektifinden özel eğitimde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri: Muş il örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 47-66.
- Kocaman, A. (2015). *Özel eğitim okul yöneticilerinin karşılaştıkları sorunların incelenmesi* (Doctoral dissertation, Necmettin Erbakan University (Turkey)).
- Korucu, N. (2005). *Türkiye’ de özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti veren kurumların karşılaştığı güçlüklerin analizi: kurum sahipleri, müdür, öğretmen ve aileler açısından*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trust worthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45 (3), 214-222.
- Kurtulan, I. (2007). *Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki etik değerler açısından kendilerini değerlendirmeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lamude, K. G., Scudder, J. & Furno-Lamude, D. (1992). The relationship of student resistance strategies in the classroom to teacher burnout and teachertype-A behavior. *Journal of Social Behavior and Personality*, 7(4), 597.
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach* (third edition). Los Angeles, USA: Sage.
- McNabb, D. E. (2015). *Research methods for political science: quantitative and qualitative methods*. London: Routledge.

- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation: Revised and expanded from qualitative research and case study applications in education*. San Fransisco, USA: Jossey-Bass.
- Mertens, D. M. & McLaughlin, J. A. (2004). *Research and evaluation methods in special education*.
- Neuman, L. W. (2014). *Social research methods: qualitative and quantitative approaches* (Seventh Ed.). Essex: Pearson Education Limited.
- Onwuegbuzie, A. J. & Leech, N. L. (2007). A Call for qualitative power analyses. *Quality & Quantity*, 41, 105-121.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (1996). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar: Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Yayınları.
- Özdemir, Ö. (2005). Çocuklarda mental retardasyon. *Güncel Pediatri*, 3(2), 62-66.
- Özsoy, B. (2019). *Özel eğitim öğretmenlerinin müdürlerle, diğer öğretmenlerle ve ailelerle olan işbirliği düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özyürek, M. (2010). *Tutumlar ve yetersizlikten etkilenmişlere yönelik tutumların değiştirilmesi* (8. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Newsbury Park SAGE Publications, inc.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research*. New York: John Wiley&Sons, Ltd.
- Polkinghorne, D. E. (1989). *Phenomeno logical research methods*. In Existential-phenomeno logical perspectives in psychology (pp. 41-60). Springer, Boston, MA.
- Rolfe, G. (2006). Validity, Trust worthiness And Rigour: Quality And The Idea Of Qualitative Research. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 304-310.
- Roush, S. E. (1986). Health professionals as contributors to attitudes toward persons with disabilities: a special communication. *Physical Therapy*, 66(10), 1551-1554.
- Rubin, A. & Babbie, E. R. (2016). *Empowerment Series: Research Methods For Social Work*. Boston: Cengage Learning.
- Sadioğlu, Ö., Bilgin, A., Batu, S. & Oksal, A. (2013) Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13/3, 1743-1765.
- Sahin, H. & Akyol, A. D. (2010). Evaluation of nursing and medical students' attitudes towards people with disabilities. *Journal of Clinical Nursing*, 19(15-16), 2271-2279.
- Solis, M., Vaughn, S., Swanson, E. & Mcculley, L. (2012). Collaborative models of instruction. *the empirical foundations of inclusionandco-teaching. Psychology In Theschools*, 49(5), 498-510.
- Sucuoğlu, B. & Kargin, T. (2014). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları.[Inclusionpractices in primaryeducation]*. Ankara: Kök.
- Thousand, J., Nevin, A., McNeil, M., & Liston, A. (2006). *Differentiatingin struction in inclusive classrooms: Mythorreality?* PaperPresented at TED/TAM, San Diego.
- Toydemir, A. & Efiltili, E. (2019). Özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 490-519.
- Toydemir, A. (2019). *Eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin bilgi ve farkındalık düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Tümekaya, S. (2001) Denetim odakları Farklı İlköğretim Öğretmenlerinin Bazı Değişkenlere Göre Tükenmişlik Düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(15), 29-40.
- Vızlı, C. (2005). Görme engelliler ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerle normal ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması: Üsküdar ilçesi örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Vuran, S. (2014). *Zihin engelli çocuk annelerine ödüllendirme ve eleştirmemenin kazandırılmasında bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllendirmenin etkililiği* (Doctoraldissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Walther-Thomas, C. (1997). Co-teaching experiences: the benefits and problems that teachers and principals reportover time. *Journal of Learning Disabilities*,30(4), 395-399.

- Whittemore, R., Chase, S. K. & Mandle, C. L. (2001). Validity in qualitative research. *Qualitative Health Research*, 11 (4), 522-537.
- Winton, P. (1986). The developmentally delayed child within the family context. *Advances In Special Education*. 5. 219- 255.
- World Health Organization, (2010). *World report on disability and rehabilitation*. Publish Data.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

1. INTRODUCTION

People are born with different characteristics. These different characteristics can be in areas of development such as cognitive, physical, social and emotional. Approaching differences from a positive perspective and being able to see differences as richness is an important process for both the individual and society. At this point, the first thing that can be done is to contribute to the education process of individuals, who need special education, and to accept these individuals as individuals and to focus on their positive aspects rather than their negativity.

It also includes efforts to prevent special education inadequacies from turning into obstacles. The special education process is a multidimensional and multi-participatory process. The special education process is a wide process that includes many dimensions such as family, school administration, classroom environment, methods and techniques used, material, the contribution of society, and legal rules, especially for the special education teacher.

Based on the opinions of special education teachers, the aim of the study is to determine the important factors in the education and training process of children with intellectual disabilities and examine the effect of this process on the teacher. Special education teachers, who are one of the most important stakeholders in the education and training of children with intellectual disabilities, their opinions about this process, the areas where they have problems, and the effects of the process on them are seen as important of the research.

2. METHOD

In this research, the qualitative research method, which is one of the scientific study methods, was used. In qualitative research methods, events and perceptions are tried to be revealed in their natural environment in a holistic and realistic way (Yıldırım & Şimşek, 2018). The research was conducted with Phenomenology, which is one of the qualitative research designs. The phenomenological study focuses on how individuals experience what they experience (Creswel, 1998; Patton, 1990). These studies describe individuals' experiences, such as a fact, event, or situation (Polkinghorne, 1989).

3. FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

When the opinions of special education teachers about the 'Role of the Family' are examined, the following conclusions are reached:

Teachers' views are mostly focused on the themes of cooperation, awareness, communication, and responsibility during the education of children with intellectual disabilities of families. Analyzing the statements of one of the participating teachers about the themes, *"Communication and cooperation between teacher and parent should be strong. Families need to participate in the process of dealing with their own children and take responsibility in this process."* He used his expressions and with this view; it is clear that he emphasizes the themes of cooperation, communication, and responsibility. In the literature, there are studies that when teaching activities are taught to the families of children with developmental delays, children can teach the desired behaviors and teach the concept, and skills (Heward & Wood 2006; Winton, 1986).

Considering the opinions of special education teachers about 'Things to Consider in Education', the following conclusions were reached:

Compared to the other themes of teacher opinions; It was seen that the methods and techniques used in the education process are more dominant in the themes of skill teaching, cooperation, educational environment, and material and communication. If an example is given of the statements of one of the participating teachers about the themes; *"When necessary, especially for inclusion students, peer support can be resorted to. Cooperation with teachers in other branches is also of great importance. In addition, support should be obtained from support staff in special cases."* In the literature. Vuran (2014) stated that when mothers use

methods to give feedback and rewards to their children together and reward the appropriate behaviors of their children, this leads to positive changes in the process of acquiring appropriate behaviors in children.

Considering the opinions of special education teachers about 'Common Problems', the following results were obtained:

Teachers' opinions are mostly based on; It is seen that the awareness in society is low, the lack of support of health institutions and staff, and the irresponsibility of the family and the institution. If an example is given of the statements of one of the participating teachers about the themes; *"If we talk about the main problems; the irresponsibility of their families, the limited time, the fact that the families approach the inadequacy of the child with superstitions."* It has been observed that he uses his expressions and with this view, he emphasizes the themes of family irresponsibility, lack of time, and superstition. Considering the differences of individuals arising from inadequacies, it has been seen that other individuals in society may exhibit negative attitudes toward individuals with disabilities (Özyürek, 2010).

When the opinions of special education teachers about the 'Effect of the Process on the Teacher', are examined, the following conclusions are reached:

It was concluded that teachers express more opinions on professional competence, impatience, and happiness in the process of education of students with intellectual disabilities. Apart from this, there are teachers who express their opinions on the themes of not being able to spare time for private life, pride, and compassion. If one of the teachers gives an example of his statements about the themes; *"Since I started teaching, working with children with different mental needs has contributed to my professional competence."* It was clear that he uses his expressions and emphasizes the theme of professional competence with this view. According to Tümkaya (2001), among the factors that lead to professional exhaustion in teachers' teaching are the lack of support and pressure from the management, the negative attitude of some colleagues, the lack of cooperation, and the excess of work per capita.

The fact that the sample of the study is composed only of special education teachers working in public and private education institutions in Hakkari is seen as the limitation of the study. The studies that will be conducted in this area can be considered in terms of a wider sample and different demographic variables. Comprehensive studies can be carried out by adding the family, school administration, teachers in other branches, health team, etc. involved in the education process of children with intellectual disabilities

ARAŞTIRMANIN ETİK İZİNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hakkari Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu.

Etik değerlendirme kararının tarihi: 07.02.2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 2022/13

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazar 1: % 40, Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, yöntemin belirlenmesi

Yazar 2: % 35, Danışmanlık, raporlaştırma, mizanpaj, dergi iletişimi

Yazar 3: % 25, Literatür taraması, danışmanlık, izinlerin sağlanması

TEŞEKKÜR BEYANI

Çalışmayı oluşturan verilerin toplanması sürecinde, emekleri olan Hakkari Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO çocuk gelişimi programı öğrencilerine teşekkür ederiz.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.